

Záznam semináře
„Vliv korupce v České republice na mezinárodní obchod se zvláštním důrazem na přímé zahraniční investice“
dne 31. října 2005, Praha

Diskuse

Mgr. Pavel Kubín – Ministerstvo zahraničních věcí

Dověděli jsme se, jaké typy korupce se vyskytují v různých končinách světa i u nás, dověděli jsme se další nové věci, nicméně jsem si myslel, že toto je seminář o cestách, jak se korupci bránit, odstraňovat ji nebo eliminovat. Rád bych uvedl svůj obecný postřeh o jednání, které je nekorupční, ačkoliv se jedná podle mě o typické korupční jednání státu a dokonce zakotvené v legislativě. Luxusní obědy, všimné, spropitné a náklady na marketing, které se pak dávají do nákladů a odepisují se z daní. Jak je tedy možné, že stát tyto úplatky v podstatě dotuje? Byl bych rád, kdyby mi někdo toto vyvrátil, nebo podpořil tento názor s tím, že pak by cestou společné iniciativy měly být osloveny legislativní orgány a upozorněny na tuto věc, kterou vidíme jako problém.

(Moderátor) Mgr. Aleš Pachmann – Ministerstvo vnitra

Toto se děje i v jiných zemích světa. Legislativní stránka věci sice nebyla původně předmětem a účelem semináře, nicméně se zeptáme se pana Hansena, zdali má k tomuto nějaký komentář.

Jeppe Kromann Hansen – Transparency International Dánsko

Nevím, zda jsem ten pravý, kdo by měl zodpovědět tuto otázku nebo ji komentovat. V této souvislosti se domnívám, že zda se skutečně jedná o korupci závisí na situaci, okolnostech, za nichž se např. ten luxusní oběd odehrává. Samozřejmě to nemusí být nic špatného jít s někým na oběd, záleží vždy na záměru. Je těžké zhodnotit situaci v ČR, neboť neznám legální nastavení.

Ladislav Klika – Agentura GfK Praha

Nejsem legislativec, ale jde-li o obědy nebo o náklady na občerstvení, tak pokud se nemýlím, nejedná se o odečitatelnou položku z daní, naopak – tyto náklady se počítají ze zisku. Alespoň takto to funguje u komerčních firem, jak je to u státních institucí bohužel nevím. Podstatné je, co říkal pan Hansen, že závisí na okolnostech, kdy poskytneme luxusní oběd. Stejně tak jako v ostatních případech korupce není ani tak podstatná částka, velikost daru, ale spíše úmysl, s jakým ho poskytují, zda nejde o to získat nějakou neoprávněnou výhodu od veřejného sektoru a jde-li o komerční sektor, pak také záleží a okolnostech.

Adriana Krnáčová – výkonná ředitelka Transparency International ČR

Souhlasím s názorem pana Kliky. Já bych panu z Ministerstva zahraničních věcí odpověděla takto. U vás na ministerstvu máte oddělení OVEMO odpovědné za mezinárodní úmluvy, včetně OECD. V roce 1997 podepsala ČR Mezinárodní úmluvu o nepodplácení v obchodních transakcích, tato úmluva vstoupila v platnost v roce 1999. Přesto i poté některé německé a holandské firmy velmi často uplatňovaly toto odečítání nákladů na korupci ze svých daňových základů. Už tomu tak není a pakliže ano, řeší se to jinou – legální – formou. Bylo by užitečné, kdybyste se na ně obrátil a oni vám vysvětlí podrobnosti.

Misja den Haan – Nizozemská obchodní komora

Chtěl bych také říci, že pokud já nebo někdo z nizozemské firmy pozval někoho jiného na oběd, tak to nepovažujeme za nemorální chování, skutečně to závisí, co si od toho člověk slibuje a pokud by se tím sledovaly nějaké výhody, tak až už je to oběd nebo nějaká drahá cesta, to se považuje za nemorální chování. Ale normálně pozvat někoho na oběd není žádný prohřešek.

Adriana Krnáčová

Ráda bych jen doplnila. Existuje přehledná kategorizace vydaná v roce 1999 společností Pricewatters and Coopers „When gift becomes a bribe“. Mohu to na zažádání poslat všem, kdo se chce informovat o tom jak vypadá úplatek a jak dar a kdy se dar stává úplatkem. Možná to bude vhodné cestou webových stránek MV.

Mgr. Oldřich Krulík, Ph.D. – Ministerstvo vnitra

Chtěl bych se vztáhnout k druhému a možná i prvnímu příspěvku, které zde dnes byly odprezentovány. V rámci svého působení na ministerstvu jsem byl pověřen inspirovat se státy východní Evropy, které jsou na tom co se týče indexu CPI lépe než ČR, konkrétně jsme se jako odbor bezpečnostní politiky zaměřili na Slovinsko a Estonsko a mně osobně připadalo, že jak právní stav – legislativa, tak i výskyt určitých kauz a jejich postupné vyšetření do ztracena se do značné míry neliší od situace v ČR. Tento dojem mi potvrdily i naše protějšky, zejména ze Slovinska. V podstatě vládne určité usebrání se na celostátní úrovni, že existuje snaha vlastní stát negativně nepošpinit, resp. jak vyznělo i ze sociologických výzkumů prezentovaných GfK, existuje určitá korelace mezi názory, že stát není promořený korupcí a značkou tolerancí vůči některým formám jednání, která nejsou považována za korupci. Lze tedy zobecnit, že drobné státy, řekněme pod 2 miliony obyvatel se považují za jednu velkou rodinu a jejich postoj ke korupci je jiný než u států větších? Jak je tomu z hlediska zahraničních investorů? Existuje nějaký názor na toto téma?

Ladislav Klika

Spojení a závislost mezi velikostí státu a výšce CPI nebo jiného indexu vnímání korupce jsme nezkoumali. Co se týče cílového zkoumání, proč jsme za státy jako je Slovinsko a ostatními zeměmi před námi, pak bych doporučil projít si jednotlivé složky, z nichž se skládá CPI. Z nich by bylo možné zjistit, ve kterých oblastech ČR pokulhává za jinými státy. Případně se obrátit na centrálu Transparency International v Berlíně.

(Moderátor)

Souvisí to samozřejmě s tzv. příznaky korupce, které jsou v každé zemi jiné a z čísla CPI je nelze vyčíst. Nicméně jednotlivé výzkumy by toto mohly odhalit, je tu pak otázky jejich validity.

Jeppe Kromann Hansen

Já bych rád přidal svůj komentář. Slovinsko a Estonsko jsou velmi zajímavé a v tomto ohledu zvláštní případy. Osobně nesouhlasím se vztahem velikosti země a postoje ke korupci či CPI. Pokud bychom hovořili o extrémně malých zemích jako je třeba Lichtenštejnsko, tak by to mohla být pravda, ale skutečná korelace mezi velikostí země a korupcí v této zemi neexistuje. Systém každé země, ať už malé či velké, může být dobře nebo špatně nastaven. Podle mého osobního názoru existují dva důvody, proč jsou Slovinsko a Estonsko tak úspěšné. Ve Slovinsku je „nebyti zkorumpován“ součástí dlouhodobé kultury, vlastně se jedná o nejméně zkorumpovanou zemi ze zemí bývalé Jugoslávie. Veřejný sektor je považován za loajální a striktní, systém Slovinska je navíc v boji proti korupci extrémně progresivní. V Estonsku je

ten obrázek trochu jiný. Jeho dobrý výsledek vysvětlují podstatné antikorupční snahy a široká politická podpora. To souvisí s touhou vymanit se z pověsti zkorumpované země. Z hlediska nových členských zemí EU lze estonskou ekonomiku považovat za superliberální, ať už v oblasti podnikání, daní apod., což znamená, že nedává příliš prostor státním úředníkům brát úplatky. Takový systém má samozřejmě i nevýhody, to už je ovšem otázkou pro politickou diskusi. Pro podnikatele a další je výhodný, pro jiné ne.

Ing. Vladimír Tajzler, Sdružení podnikatelů České republiky

Není to ani dotaz, jako spíše námět, vzhledem k tomu, že se tento seminář pořádá pod záštitou místopředsedy vlády Jáhna, s nímž máme dobré zkušenosti a spolupráci a jsou tu rovněž zástupci Ministerstva vnitra, Transparency International a jiní. U nás se stále více plodí stížností týkajících se práce justice, soudů a konkurzních správců. Nemá to sice přímé napojení na mezinárodní obchod, rád bych se však zeptal zástupkyně Transparency International, jaké mají zkušenosti v této oblasti. Výsledky některých rozhodnutí soudů jsou katastrofální a domnívám se, že bez korupce by takto soudce nemohl rozhodnout. Dá se říci, že to dochází do takového extrému, že i rada starších v Ulanbátaru v Mongolsku by rozhodla v některých věcech daleko erudovaněji než leckterý soudce.

Adriana Krnáčová

Co se týče insolvenčního zákona, pokud se dobře pamatuji, minulý týden byl v prvním čtení v parlamentu. Jak člení dopadlo bohužel nevím, neboť ten den jsem odjela do země, která je v CPI na nějakém 146. místě s indexem 0,44 a tou zemí je Gruzie. Několikrát jsme doporučovali přijetí zákona, který bude více nakloněn věřiteli, bude se řešit některé aspekty, zejména postavení konkurzního správce a konkurzního soudce. Nevím, do jaké míry byla tato doporučení reflektována v novém návrhu, či jak proběhla diskuse, ale určitě se tomu budeme dále věnovat. Obecně, co se týče justice se domnívám, že v situaci, kdy máme 13. nebo 14. ministra spravedlnosti během 15 let, příliš dobrá vizitka to není. Není možné přijmout jakékoliv reformy ani náznaky reformy, neboť každý jeden se při svém nástupu nejprve musí pracně informovat o agendě svého úřadu a to mu trvá rok či rok a půl. Pakliže není politická vůle, aby se přistoupilo k zásadní reformě, pak nelze očekávat, že justice bude fungovat tak, jak by měla. Jak očekáváte vy a jak je běžné v rozvinutých demokraciích. Myslím, že je to otázka politické vůle a příští politické reprezentace, která si stanoví priority v boji proti korupci, a která bude tyto priority, nejen deklarativně, ale skutečně naplňovat. V tomto smyslu jsme my ochotni spolupracovat s kýmkoliv, avšak není na místě očekávat divy. Já odhaduji na 15-20 let, než se ČR posune někam do té první desítky zemí.

Mgr. Jan Farský – úsek místopředsedy vlády pro ekonomiku

Doplnil bych informaci o průběhu schvalování insolvenčního zákona ve sněmovně. 1. čtením prošly dva návrhy, protože ta podnikatelská i společenská objednávka byla tak silná, že na ni reagovala jak vláda tak opozice. Obě předložily velmi podobné zákony, které se přiklání k věřitelskému principu, který omezuje možnost nečisté spolupráce soudců a správců a většina pravomocí se přesunuje na věřitele, neboť oni mají ten hlavní zájem na tom, aby výnos z konkurzu stoupl z dnešních 17 % na obvyklých evropských 70-80 %, a aby konkurz netrval 9 let ale průměrných 1,5 –2 roky. Netroufám si říct, jak rychle ten zákon dokáže změnit a pomoci podnikatelskému prostředí, ale jeho přijetí předpokládáme, protože až překvapivě panuje politická shoda mezi ministrem spravedlnosti a stínovým ministrem spravedlnosti. Ti spolu budou dopracovávat návrhy do jednoho ideálního a ten se bude projednávat na únorové schůzi sněmovny v 2. čtení. Třetí čtení by mohlo proběhnout v zápětí a pokud to bude takto pokračovat i přes senát a prezidenta, tak by zákon mohl být v květnu přijat a publikován. Účinnost se předpokládá s 1. lednem 2007.

Ing. Vladimír Tajzler

Tento konkurzní zákon žádáme po vládě už od vlády ODS, kdy jsme toto předložili jako naprostou nutnost. A musím poděkovat panu Jahnovi a Němcovi, že to kousek popostrčili dál, a že to snad konečně spatří světlo světa.

Adriana Krnáčová

Děkujte jednomu, ale ne to mu druhému, ten je příčinou, že všechny zákony, které mají cokoliv s omezováním korupce v ČR, stojí.

(Moderátor)

Kvalita justice, soudců a konkurzní postaty s tímto tématem souvisí, neboť i investoři berou na tato fakta ohled. Aspekty související s ochranou majetkových práv a vymahatelností práva jsou obecně zakalkulovány v CPI. Tzv. *risk agentury* se v jednotlivých výzkumech podnikatelů často na tyto záležitosti ptají a z výsledků těchto výzkumů se pak ten index v důsledku skládá.

Ing. Zdeněk Kosek – Generální ředitelství cel

Pan Hejzák z CzechInvest, který se zde ve svém vystoupení zabýval administrativní korupcí, zařadil celní řízení do jedné ze 4 rizikových oblastí. Chtěl bych uvést, že celní správa si je vědomá tohoto rizika činnosti svých zaměstnanců, proto máme vypracován komplexní protikorupční program, který se zabývá jak prevencí tak represí. V oblasti represe je nejsložitější indikovat konkrétní korupční jednání, protože jak již několikrát zaznělo, jak ten kdo dává, tak ten kdo bere, oba to tají. Získat takové informace je značně obtížné. Máme speciální linku a specializovaný útvar, který se tím zabývá, ale vítáme jakoukoliv informaci, která by přišla z této oblasti. Nabízím tedy touto cestou CzechInvestu, pokud mají konkrétní poznatky (předpokládám že mají, když ve vystoupení toto zaznělo a celní správa byla zařazena mezi rizikové oblasti), spolupráci přímo na vrcholné úrovni. Pokud se na nás obrátíte, tak společnými silami se tím budeme seriózně zabývat.

(Moderátor)

Tato poznámka souvisí s celkovou protikorupční integritou a protikorupční strategií v té které organizaci nebo i složce státní správy. Rád bych se zeptal na preventivní opatření v Dánsku.

Jeppe Kromann Hansen

Obecně k preventivním opatřením. Je to záležitost zákonů, principů, ale to je pouze první krok. Základní funkcí zákonů je postavit korupci mimo zákon a ony to někdy nedělají. Dokonce někdy, alespoň v praktickém smyslu, legalizují určitý typ korupce, což je opravdu zlé. Je třeba si ovšem uvědomit, že jednoduchou změnou zákonů se nestane kouzlo. Uvedu to na příkladu Dánska. Dánsko má dost staré zákony a z antikorupčního hlediska jsou celkem špatné. Mají mezery a neposkytují dostatečné záruky. Proto je to na samotných institucích jak si nastaví své vlastní mechanismy a je pravdou, že pro veřejného činitele v Dánsku se usvědčení z korupce rovná politické sebevraždě. A to je pak jiná věc. Takže, vrátíme-li se k prevenci, vytvořit skutečně dobré zákony je pouze první krok, nejdůležitější je vždy jejich přímé konkrétní uplatnění. To znamená, že vyjde-li nový zákon, pak samy státní instituce by se podle něj měly řídit a nastavit jasné vnitřní kontrolní mechanismy, a pokud bude někdo přistižen z jeho porušování, pak jej potrestat. Udělat z toho ten mediální případ. Jde tam tedy o to velmi silné veřejné poselství k dodržování tohoto zákona.

Misja den Haan

Já si myslím, že trestat je důležité, ale důležitější je omezení příležitostí. Pokud, jak místopředseda Jahn říkal na začátku, je jednoznačná a průhledná metodika zanesená v zákoně, pak ten problém vůbec nevznikne a tak je to u mnoha věcí. Když jsou zákony průhledné a jednoznačné, není prostor pro korupci vůbec a to je nejefektivnější řešení.

Robert Hejzák - CzechInvest

Z naší praxe se ukázalo, že v řadě případů není chyba na straně legislativy, ta je připravená a funkční. Otázka je aplikace. Je to v těch příkladech, kdy legislativa je vydaná na centrální úrovni, ale aplikovaná na regionální nebo nižší úrovni. To je věc, kdy pokud nejsou jednoznačně daná pravidla, jakým způsobem se legislativa uplatňuje na regionální úrovni, vytváří se prokorupční prostředí. Takovou zkušenost jsme měli při jednání s investory v oblasti cizineckého zákona, vydávání víz, prodlužování pobytu, podobné to bylo u jednání s daňovými úřady, kde existuje centrální zastřešující legislativa, která je dobře postavená a funkční, nicméně autonomie na regionální úrovni je vysoká a neexistuje jednotný výklad který by regionální subjekty činné ve státním řízení zavazoval stejně interpretovat. Obávám se toho, co říkala už bývalá nejvyšší státní zástupkyně, totiž že většina toho ledovce je na úrovni krajských gubernátorů. V oblasti legislativy podnikatelského prostředí je to bohužel pravda.

Misja den Haan

Já naprosto souhlasím s tímto názorem, také jsem to nemyslel jen ve vztahu k centrálním zákonům, ale i ve vztahu k prostoru vykládat určité věci jinak, který existuje na místní úrovni.

Jana Pinková – Útvar odhalování korupce a finanční kriminality SKPV

Chtěla bych se zeptat na jednu věc, nebo spíše znát názor dnešních přednášejících. Hodně se tu diskutovala korupce jako manipulace s veřejným zájmem a ve veřejném sektoru a tam, kde se stýká soukromá a veřejná sféra, tedy ta garantovaná státem. Není nicméně žádným tajemstvím, že tady existuje souběžně korupční jednání čistě v soukromé sféře, tzn. mezi privátními subjekty navzájem, ať při různých zadávacích či zakázkových řízeních atd. Sledují investoři při vstupu na český trh toto odděleně od té korupce veřejné, nebo je to jeden ukazatel korupce pro ČR bez rozdílu, zda se jedná o instituci státní, veřejnou nebo privátní?

(Moderátor)

Co se týče CPI, tak ten sleduje korupci ve veřejném sektoru, ale samozřejmě pro investora je určitým signálem, když je stát podle indexu zkorumpovaný, že lze očekávat určité neobvyklé praktiky i v soukromém sektoru. Hlubší výzkumy provedeny nebyly. V rámci této problematiky padlo něco v přednášce CzechTrade, bohužel zástupce již odešel.

Jeppe Kromann Hansen

Korupce v soukromém sektoru je známá věc a předpokládá se, že je také velmi rozšířená a funguje stejným nebo podobným způsobem jako ve veřejném sektoru. Vždy se však zaměřujeme více na veřejný sektor, a to z toho důvodu, že veřejnost má určitá očekávání, jak se má veřejný sektor chovat a jednat, tedy v zájmu veřejnosti, zatímco soukromé společnosti jednají egoisticky pouze ve vlastním zájmu. Tento jev je široce ignorován a je na něj nahlíženo spíše jako na součást hry soukromého sektoru. Navíc je velmi obtížné rozlišit a defubivat, co je korupce a co ne. Já sám se domnívám, že může jít spíše o takové věci jako je vydírání, nekalá soutěž nebo průmyslová špionáž

Ladislav Klika

Rád bych doplnil, že není tak úplně pravda, že by se nedělaly výzkumy korupčního chování v soukromém sektoru. V zásadě se rozlišují tři úrovně – veřejný sektor, který nás zajímá nejvíce, protože se tam nakládá s našimi penězi, či s penězi daňových poplatníků, proto nás k tomu tlačí náš osobní zájem korupci ve veřejném sektoru monitorovat a systematicky ošetřovat. Kromě toho se dělají výzkumy na zakázky pro určitého klienta, proto není možné zveřejnit zde výsledky šetření. To se týká výzkumů korupce v podnikatelském sektoru, který buď obchoduje s veřejným sektorem, tzn. uchází se o nějaké státní zakázky. Můžeme říci, že nejčastěji jsou předmětem zájmu stavební a další firmy. A pak samozřejmě úroveň čistě soukromého sektoru, který obchoduje sám se sebou, čili na té business-to-business úrovni. Můžeme jít úplně do těch nejmenších příkladů, když se nakupuje a zařizuje firma, kupuje se nábytek, počítačové vybavení atd. Když se rozhoduje nikoliv o vlastních vydělaných penězích, ale o penězích firmy, které naakumulovala v minulých obdobích, nebo hodlá v následujících obdobích splácet, rozhoduje o nich jeden člověk např. z pozice nákupčího, nebo jakékoli manažerské pozice. Takoví lidé rozhodují o určitých typech investic a to je příklad korupční příležitosti. To je však plně ve správě dané firmy a neovlivňuje to výsledky hospodaření něčeho, kde my všichni přispíváme do společného balíku a staráme se o naše peníze. I přesto nás to zajímá, a to toho důvodu, že korupční chování křiví zrcadlo a podmínky i ve veřejném sektoru. Když někdo získává výhodu proti jiné firmě, tzn. že do své firmy získá více zaměstnanců, více zisků na úkor někoho jiného, kdo by v řízení mohl být lepší, ale nebyl, křiví vlastně hospodářskou soutěž v ČR nebo kdekoliv na světě. Proto se zkoumají všechny tři úrovně. Do CPI a do podobných zveřejňovaných indexů však vstupuje výhradně korupce ve veřejném sektoru.

(Moderátor)

V současné době se zvýšila snaha celé EU eliminovat korupci v business sektoru, protože skutečně rozsáhlým způsobem narušuje hospodářské vztahy.

Jeppe Kromann Hansen

Je velmi obtížné přimět lidi, aby bojovali proti korupci v soukromém sektoru. Korupci ve veřejném sektoru je poměrně jednoduché odhalit, např. protikorupční agentura vydá zákon a musí se podle něj řídit. V soukromém sektoru je to těžší. Použiji příklad ze společnosti v jejímž managementu působím, a která rozvíjí své aktivity v celé Evropě. Poměrně často čelíme korupci v soukromém sektoru a byly chvíle, kdy jsme byli skutečně znechuceni a rozhodli jsme se něco s tím udělat. Problém byl v tom, že ostatní společnosti nechtěly příliš podporovat naše snahy, myslely si, že to děláme proto, abychom získali komparativní výhodu. Pokoušeli jsme se zapojit do toho více firem, mnoho zemí severní Evropy a nové členské země EU tuto činnost podpořili nebo alespoň s ní souhlasili. Většina však byla proti, neboť by to šlo proti jejich zájmům. Zejména jižní Evropa byla proti. Je skutečně těžké se tomu postavit, nakonec nic z toho nebylo realizováno.

Misja den Haan

Moje zkušenost v Nizozemské komoře je taková, že firmy mají jasná pravidla, jak se eticky chovat a pokud se vrcholný management té firmy doví o korupčním chování svého zaměstnance, velmi často to končí jeho odchodem. V zájmu firmy není porušovat pravidla správného obchodního jednání.

(Moderátor)

To souvisí s kulturou podniku a moderním tématem *corporate governance*, který se snaží zušlechtit business.